

Posudek bakalářské práce Filipa H. Härtela: *Pojem naděje mezi Janem Patočkou a Jürgenem Moltmannem*

Bakalářská práce Filipa Härtela si postavila nesnadný úkol porovnat myšlenky dvou poměrně rozdílných autorů – filosofa Jana Patočky a teologa Jürgen Moltmanna. Přestože mi jeho doplnění myšlenky naděje (či dokonce křesťanské naděje) do Patočkova *Negativního platonismu* nepřipadá jako schůdné, hodnotím práci v zásadě pozitivně jako pozoruhodný pokus o překlenutí dvou dosti odlišných žánrů a o teologickou interpretaci bytostně filosofického textu, který přes všechny teologické náběhy v „Náčrtech a zlomcích“ nevychází křesťanskému teologu nijak výrazně vstříc. V příslušném kontextu se však tato (podle mého) marná snaha ukazuje jako smysluplná a nakonec i plodná.

Autor nejprve správně zasazuje Patočkovu dílo 50. let (*Negativní platonismus a Věčnost a dějinnost*) do souvislosti s myšlením Heideggerovým, jak fundamentální ontologii *Bytí a času*, tak přednáškou *Co je metafysika?*, která v předmluvě a doslovu vychází z již změněné pozice po Heideggerově „Kehre“. Opakovaně připomíná Patočkovu výtku vůči Heideggerovi a existencialismu, že „jsme nezískali žádné ano, nýbrž jen podstatné ne“ (s. 11, s. 33). Není ale snad Patočkův návrat před Platónovu odpověď na Sókratovu otázku a tak i celá koncepce „negativního“ platonismu vlastně něčím podobným? Härtel si v závěru práce klade podobnou otázku (s. 34) a vlastně ji nechává po zásluze nezodpovězenou. Jeho pokus doplnit do oné otevřenosti sokratovské otázky křesťanskou nadějí v Moltmannově pojetí by snad za jistých okolností mohl být oním „ano“, které se zároveň nikdy nestane ničím jsoucím nebo dokonce nějakým metafysickým konstruktem, protože stále ponechává otevřený horizont dosud nenaplněnému zaslíbení.

V další části následuje poměrně výstižná rekapitulace hlavních myšlenek *Negativního platonismu* a jejich propojení s přípravnými texty a též i jinými texty téhož období. Je jistě zajímavé porovnat, kolik křesťanských (?) motivů Patočka zvažoval („naplnění času“, „vykoupení“, „vzkříšení“, „zmrtvýchvstání“ apod.) a kolik jich nakonec ve vlastním textu výslovně zachoval. I tato redukce křesťanských obsahů ve prospěch radikálního sókratovství by nás měla přimět k jisté ostaržitosti, pokud jde o křesťansky přejné interpretace tohoto textu.

V části věnované Moltmannovu pojetí naděje nacházíme výběr klíčových motivů, jež by mohly být využity při reinterpetci oné platónské negativity: analogické dvojí pojetí času (cyklický a lineární), obdobná koncepce dějinnosti, budoucnostní zřetel apod. Moltmann záměrně pracuje s jistým napětím až paradoxii (smrt a vzkříšení, s. 24, „opuštěnost Bohem“ a „největší Boží blízkost“ (na kříži) s. 25, „Boží zaslíbení a jeho naplnění ve světě“ s. 27). Pro náš účel je zřejmě nejzajímavější výzva k „exodu“ a „následování“, tzn. k vnitřní proměně či stálému „poutnictví“ a „kreativnímu odpovídání“. O něco takového zřejmě jde i v sókratovském babickém umění.

Nejoriginálnější částí práce jsou „Závěrečné teze“. Autor upozorňuje, že mu nešlo o žádnou „kompilaci“, tedy neústrojně spojování různorodých prvků, nýbrž o „dialektiku“. Předpokládám, že je to dialektika v sókratovském smyslu, v níž nejde ani tolik o samotného Patočku nebo Moltmanna, nýbrž o protreptický účinek na čtenáře. Teprve v tomto kontextu má smysl říci, že „pojem naděje se pro označí těchto motivů (tj. otevřenosti radikálně novému) v koncepci obou autorů dobře hodí“ (s. 31). Za významný korektiv příliš „pozitivního“ pojetí naděje považuji zohlednění „zkušenosti beznaděje“ („transcendence se může v našem životě projevat s takovou jinakostí, že její působení nedokážeme ‚dešifrovat‘“, s. 32).

S uvážením všech těchto okolností, mi k Härtelově práci zůstává jediná velká námitka (či snad otázka):

Není nakonec Ježíšův život, učení a smrt (kříž) – v jejichž souvislosti má teprve smysl Moltmannova naděje – nepřekročitelnou překážkou pro její zhodnocení v kontextu „negativního“ platonismu? Nemáme se podle Patočky právě zbavit všech „mytologických“ návratů a ohlížení (tedy i oné imitatio), aby před námi vytanula ona otevřenost (chórismos) Ideje? Zkrátka: není koncepce negativního platonismu příliš radikální, než aby mohla být doplněna jakoukoli křesťanskou věroukou (k níž nakonec náleží i Moltmannova – jakkoli nemetafysická – koncepce naděje)?

Zatímco věcný obsah práce považuji přes všechny výhrady za celkem zdařile zpracovaný, nejsem už zdaleka spokojen s jejími formálními náležitostmi. Nevím, zda se mi dostala do ruky úplně poslední verze práce, ale i na „předposlední“ verzi je v práci značné množství překlepů, nesrozumitelných vět (jako např.: „Existence člověku pouze mechanicky neběží čas jeho bytí, ale stará se o své bytí...“ ?? s. 10) a v souvětích občas scházejí čárky. Vadí mi též poněkud hovorový až familiérní styl, k němuž se autor občas uchyluje (pozitivismus se „odkopává“ jako nedostačná alternativa k metafysice (??), s. 12; Patočka jako „chytrý horák“, s. 15; závěrečná výzva „risknout“ víru jako spolehnutí, s. 34 apod.) „Daimonion“ je neutrum a nemůže tedy být „Sokratův daimonion“ (s. 15). Jako naprosto podivná mi přijde práce s anglickými překlady Moltmanna, ba jejich citace bez jediné zmínky, natožpak zřetele k původnímu německému vydání (není ani v seznamu literatury!), zvláště umí-li autor německy (což podle citované literatury musí umět).

Práci bych hodnotil klasifikačním stupněm „B – velmi dobře“, přičemž podle průběhu obhajoby může komise zvážit posun o jeden stupeň oběma směry.

V Trutnově 28. ledna 2015

Jan Kranát, PhD.